

Derlenip toparlanma *Uçurum Şeyale* 3 Mart 98

Günübirlik uygulamayı yürütmek için olduğu kadar uzun vadeli bir toplum tasarımı katkıda bulunmak için Türkiye'nin derlenip toparlanmaya ihtiyacı var. Bu iş için ülke yetkililerinin önünde iki yol var. Ya Cumhuriyet kurulduğundan bugüne kadar devam eden hegemonyacı bir tutumla ülke birliğini koruyacaklar veya ülkenin kendine mahsus dinamiklerinin dışı vurmasından korku duymayan bir hegemonya karşıtı tutumu benimseyecekler.

Hegemonyacı ve hegemonya karşıtı anlayışlar arasında temelli bir fark var ve bu fark birçok konuda (demokrasi, insan hakları, toplumsal kimlik vb.) olduğu gibi geleneği nasıl anlamamız ve gelecekle ne türden ilişkiler kurmamız gerektiği konusunda da göze çarpıyor. Hegemonyacı laik anlayış feodal geçmiş olan ve ruhban sınıfının nüfuzunu yaşamış Avrupalı geleneğin meselelerini kültür kökleri Avrupalı olmayan Türk toplumuna zorla taşımak isteyen bir yaklaşımdır. Bu hegemonyacı anlayışın karşısında gelenek dediğimiz şeyin her toplumun kendi Gemeinschaft'indeki (cemaatindeki) özelliklerde bulunabileceğini kabul

**İSMET
ÖZEL**

eden ve dolayısıyla her toplumun belli bir değişim sonucunda kendine mahsus Gesellschaft'a (cemiyyete) varabileceğini ve hatta varması gerektiğini öne süren bir hegemonya karşıtı yaklaşım yer alması gerekiyor. Türkiye hegemonya karşıtı yaklaşımdan yoksun kalmıştır. Derlenip toparlanma önündeki en büyük engel budur.

Hegemonyacı tutum da, hegemonya karşıtı tutum da modernliğin birer ürünü. Bu iki anlayışın da çıkış yeri Avrupa. Ne var ki hegemonyacı yaklaşım tanımı gereği hem Avrupa'da ve hem de baskı ve denetim altında tutulan ülkelerde en çok kendini hissettiren yaklaşımdır. Hegemonya karşıtı yaklaşım ise iddialarını ancak dolaylı yollarla savunabilecek siperlerde kendini belli edebiliyor. Türkiye'nin derlenip toparlanmasının ancak ülkenin hegemonya karşıtı siperde topyekün yer almasıyla mümkün olabileceğine inanıyorum. Bu sonuca da hegemonyacı yaklaşımla hegemonya karşıtı anlayışın "uzlaşması" suretiyle varılmaz. Fikri planda her şeyden önce İslami geleneğimizin ne olduğunun açıklıkla kavranılması gerekli, giderek zorunludur.

Türkiye'de İslami gelenek denilince Osmanlı toplumu örgütlenmesine bağlı olarak birbirinden farklı iki oluşumu hesaba katmalıyız. Bir yanda dinin devletle ilişkisi dolayısıyla doğmuş bir gelenek var. Batılılaşma serencami her aşamasında ilmiyye, seyfiyye, kalemiyye gibi devlet sınıflarının dayandığı geleneğe darbeler indirdi. Bunun sonucunda bir sınıf olarak ulemâ ortadan kalktı, ordu devletin omurgası haline geldi ve bürokrasi gelenek karşıtı eğilimler için bir araç niteliği kazandı. Bütün bunlar olurken ve bütün bunlar olduğu için geleneğin ikinci yüzü yeni bir şekil almaya başladı. Devlet sınıflarına karşı reaya'nın müslüman kesimi bir uyanış sürecine girdi. Ne var ki bu süreç bir paradokslar dizisi oluşturarak Türkiye'yi bugüne getirdi:

Cumhuriyet Türkiye'si resmî politikası gereği eğitimde, siyasi örgütlenmede toplumu İslâm kültüründen koparma etkinliği gösterdi. Bu devlet sınıflarının dayandığı İslami gelenek karşıtı bir hareketti. Fakat devletin üniter bir vadi kazanmayı hedefleyen etkinlikleri onu Anadolu topraklarında bir İslami homojenlik ve İslami standardizasyon uygulamasına sürükledi. Bu durum Türkiye topraklarının Osmanlı iktidarı sırasında örtülü kalan İslami gelenekle buluşması anlamı taşımaktaydı. Paradoks devletin seküler kimliğinin bütün Anadoluyu kaplayan bir "volk İslâm" egemenliğine yol açmasındadır.

Bir başka paradoks 1945 sonrasında demokratik uygulamaya geçildiği zaman belirdi: Bütün serbest seçimler Batılı kültür normlarını dayatan iktidardan sorgulanmayı hedefleyen siyasi kadroların zafetle sonuçlandı. Bu sonuçları etkisiz kılmak için yapılan askeri müdahaleler sorgulama taleplerini hızlandırdı ve genel sağcı politikalarından bağımsız İslami beklentilerin dile getirilmesini sağladı. Paradoks Türkiye'de demokratik hakların batılı normlara sadık bir çerçevede uygulanması halinde bu uygulamadan en çok batılı kültür normlarını eleştiren unsurların yararlanıyor olmasındadır.

Üçüncü paradoks Kürtlerle ilgilidir. Devletin resmî görüşüne bakılırsa Lozan'da azınlık statüsünün sadece gayri müslim cemaatlere tanınmış olması dolayısıyla Kürtler kültürel özerklik isteme hakkına sahip değildir. Eğer Kürtler devlete din bağı ile bağı ise Türkiye Cumhuriyeti kendini bir İslâm devleti olarak tanımlamak zorundadır. Devlet bir İslâm devleti olmanın gereklerini yerine getirmiyorsa din dışı kültürel etmenleri esas sayması gerekecektir. Bu esas benimsendiği anda her fırsatta resmî ağzıarla öne sürülen üniter devlet tezi çürülmüş olacaktır.

Görüldüğü üzere, Türkiye de facto varlığı ile de jure anlamı birbirine uymayan ilginç bir ülkedir. Türkiye adına kötümser görüşler taşıyanlar (hegemonyadan başka çare yok diyenler) ülkenin bir uçurum kenarında olduğunu öne sürebilirler; iyimserler ise bütün bu çelişkilerden ve uyumsuzluklardan nasıl olup da yeni bir Türkiye'nin, daha güçlü ve yurttaşlarına daha iyi, daha onurlu bir hayat sağlayan bir Türkiye'nin doğabileceği üzerinde kafa yorabilir ve Türklerin topyekün hegemonya karşıtı bir tutumla birleşmeleri yönünde çaba harcayabilirler.

KOLAY, HIZLI VE DERİNLEMESİNE TEMİZLİK

**SEBO-360
SEBO-460**

Çapıların Çiğnemeçisi